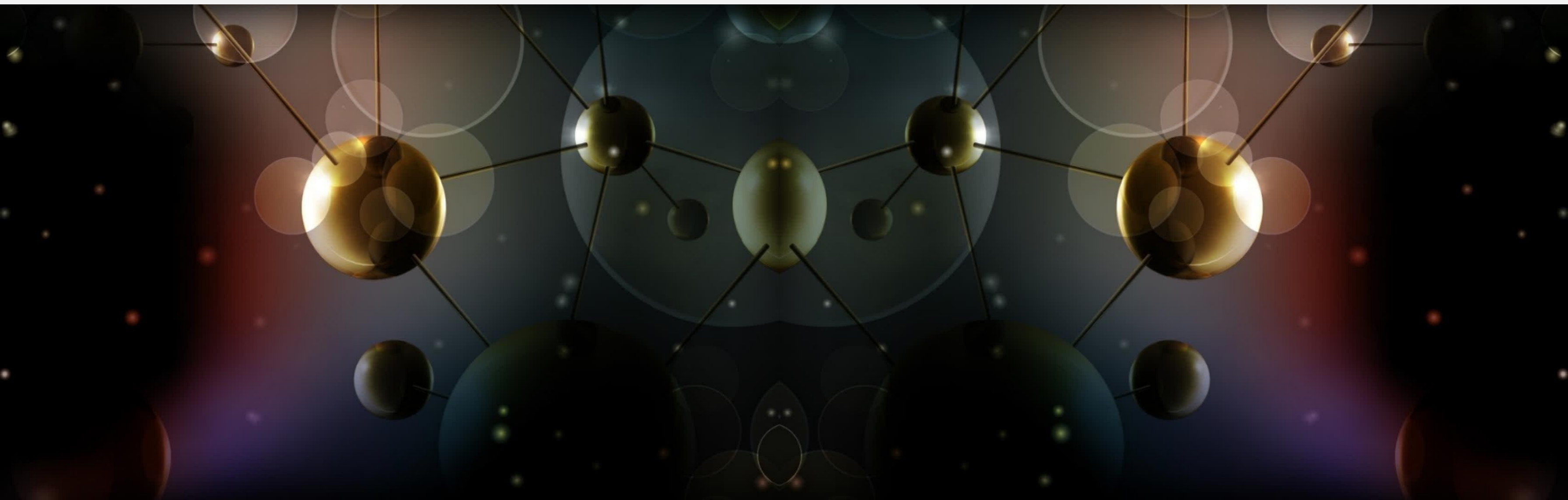

چارچوب پیشنهادی
سند راهبرد ملی پیشرفت صنعتی و
ارتقای زنجیره ارزش صنعتی

۱- سابقه موضوع

بند ت ماده ۴۸:

وزارت صنعت، معدن و تجارت با همکاری دستگاههای ذی ربط مکلف است نسبت به تهیه سند «راهبرد ملی پیشرفت صنعتی و ارتقای زنجیره‌های ارزش کشور» بر مبنای معیارهای آمایش سرزمین و توسعه متوازن، نفی خام‌فروشی و تکمیل زنجیره‌ها، تحرک بخشی به صادرات و انتشار فناوری‌های نوین و با تکیه بر مزیت‌ها و اولویت‌های کشور از جمله صنایع برق و ریز (میکرو) الکترونیک، خودروسازی با اولویت خودروهای برقی و برقی - بنزینی (هیبریدی)، ماشین‌سازی و ساخت تجهیزات، صنایع پایین‌دستی نفت و گاز و پتروشیمی، معدن با اولویت مس و عناصر نادر خاکی، خدمات فنی مهندسی، نساجی و پوشاک و بازیافت، همراه با اخذ نظرات اتاقهای بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، تعاون ایران و اصناف ایران، در چارچوب الزامات و طی تشریفات قانونی اقدام نموده و ظرف سه ماه از لازم الاجرا شدن این قانون، آن را به تصویب هیأت وزیران برساند.

ردیف	شرح	اقدام کننده	تاریخ
۱	ابلاغ رسمی تکالیف وزارت صمت در قاتون برنامه هفتم پیشرفت توسط سازمان برنامه و بودجه	رئیس سازمان برنامه و بودجه	۱۴۰۲/۱۲/۲۸
۲	دستور بررسی لایحه پنج ساله هفتم پیشرفت و ارسال مستندات مرتبط با حوزه وظایف	مدیرکل دفتر محیط کسب و کار	۱۴۰۳/۲/۸
۳	دستور تهیه پیشنویس آیین نامه ها، دستورالعمل ها و اسناد راهبردی مرتبط با لایحه پنج ساله هفتم پیشرفت	رئیس سازمان برنامه و بودجه	۱۴۰۳/۲/۲۴
۴	ارسال نامه به وزارت صمت مبنی اعلام آمادگی در خصوص تهیه سند راهبردملی پیشرفت صنعتی و ارتقای زنجیره های ارزش کشور موضوع ۴۸ بند ت	رئیس موسسه مطالعات و پژوهشی های بازرگانی	۱۴۰۳/۳/۸
۵	تشکیل «کمیته علمی و پژوهشی» از سوی وزارتخانه	مدیرکل دفتر محیط کسب و کار	۱۴۰۳/۵/۱

تعداد صفحه	دوره زمانی	نوع طرح جامع صنعتی			طرح‌های جامع صنعتی
		موضوعی (مسئله محور)	ویژه بخش	سراسری	
۶۴۷	۲۰۰۶-۲۰۲۰			✓	مالزی: طرح جامع صنعتی سوم
۱۹۶	۲۰۲۳-۲۰۳۰			✓	مالزی: طرح جامع صنعتی جدید*
۲۳۸	۲۰۰۵-۲۰۲۵			✓	اندونزی: سیاست ملی توسعه صنعتی
۵۱	۲۰۱۵-۲۰۳۵			✓	اندونزی: طرح جامع ملی توسعه صنعتی*
۷۸	۲۰۰۶-۲۰۱۵			✓	هندوستان: استراتژی ملی برای تولید
۱۰	۲۰۰۱-۲۰۰۶			✓	هندوستان: سیاست صنعتی ایالت ماهاراشترا
۲۳۲	۲۰۱۱-۲۰۱۴			✓	ترکیه: سند راهبردی صنعتی*
۱۸	۲۰۰۷-۲۰۱۴			✓	آفریقای جنوبی: چارچوب سیاست صنعتی*
۱۹	۲۰۰۲-۲۰۰۶		✓		تایلند: اولین طرح جامع صنعت خودرو (خلاصه اجرایی)
۲۲۷	۲۰۰۷-۲۰۱۱		✓		تایلند: دومین طرح صنعت خودرو (سند کامل به زبان اصلی)
۲۰	۲۰۰۷-۲۰۱۱		✓		تایلند: دومین طرح جامع صنعت خودرو (خلاصه اجرایی)
۳۵	۲۰۲۴-۲۰۳۰		✓		ترکیه: نقشه راه بخش فلزات و ماشین‌آلات
۳۸	۱۹۹۵	✓			تایلند: صنایع پشتیبان (خلاصه اجرایی)
۳۸	۲۰۰۷-۲۰۱۱	✓			تایلند: ارتقای شرکت‌های کوچک و متوسط (خلاصه اجرایی)
۲۴	۲۰۲۳-۲۰۲۸	✓			ترکیه: برنامه اقدام پایداری صنعت خودرو
۲۶	۲۰۳۰	✓			آفریقای جنوبی: طرح جامع زنجیره ارزش خرده‌فروشی پوشاک، نساجی، کفش و چرم*
۱۶	۲۰۳۰	✓			آفریقای جنوبی: طرح جامع زنجیره ارزش شکر*
هر سند بین ۷۰ تا ۱۰۰ صفحه	۲۰۲۳-۲۰۲۷	✓			پاکستان: اسناد سیاست صادراتی (با رویکرد رقابت‌پذیر نمودن زنجیره‌های ارزش در رشته فعالیت‌های اولویت‌دار از جمله کالاهای مهندسی پایه، چرم و محصولات آن، دارو، مواد غذایی فرآوری شده و ...)*

ماتریس مسائل بخش

اصول حاکم بر برنامه

سناریوهای پیش رو

فراروندهای پیش رو

اصول حاکم بر برنامه

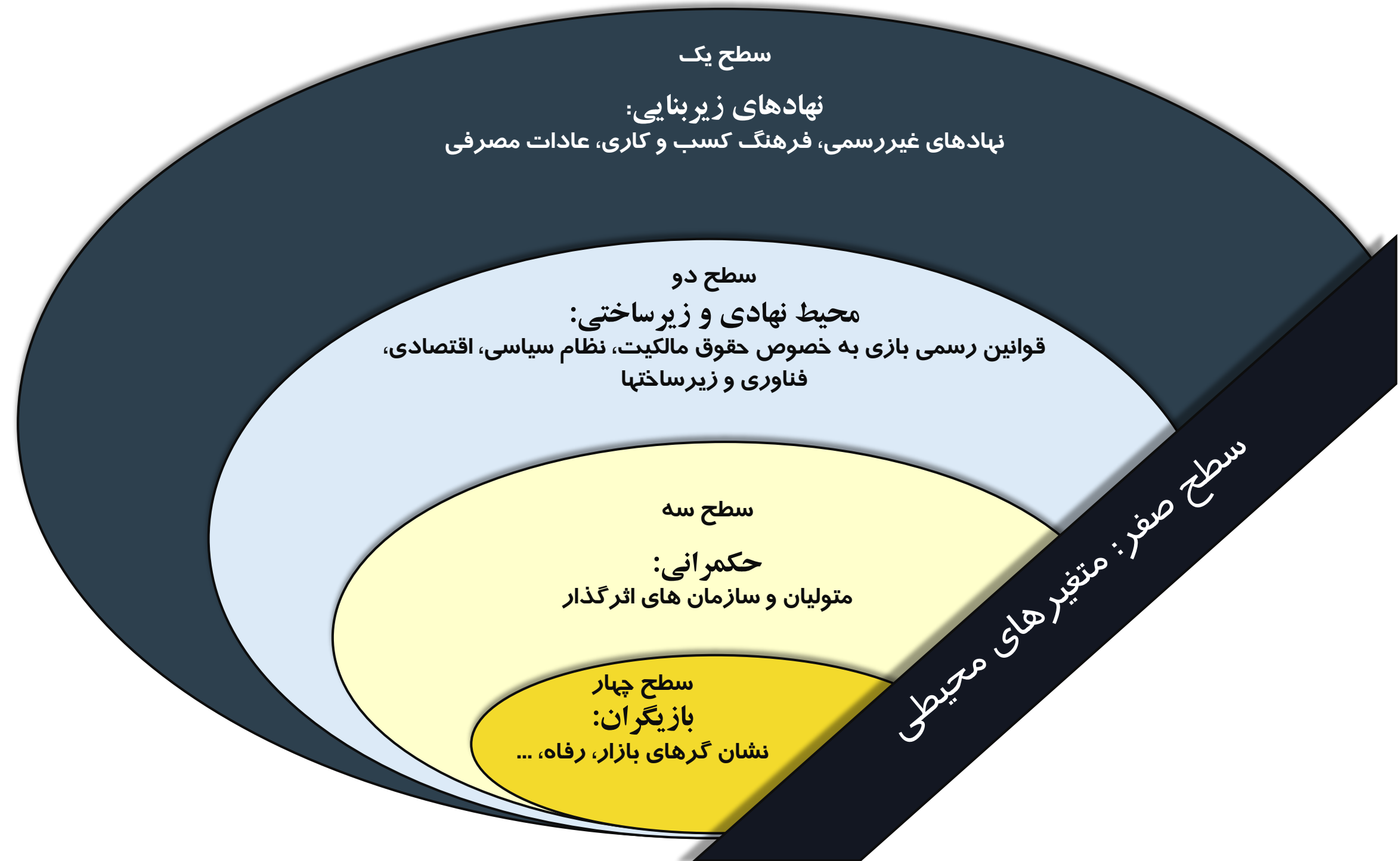
آمایش سرزمین و توسعه متوازن

نفی خام فروشی و تکمیل زنجیره ها

تکیه بر مزیت های و اولویت های کشور

انتشار فناوری های نوین

تحرك بخشی به صادرات

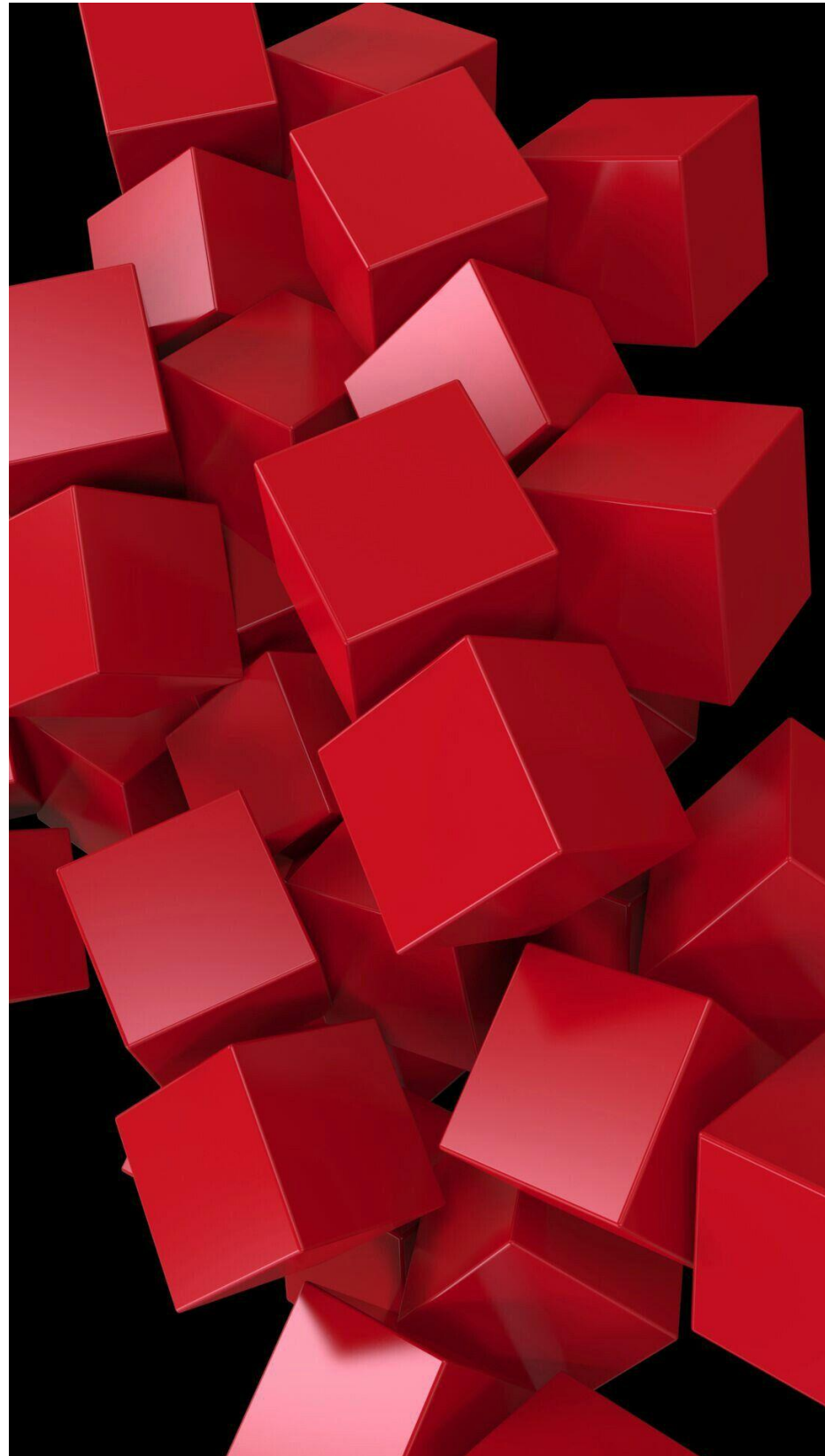

Source: Williamson, 2000, 'The new institutional economics: taking stock, looking ahead', Journal of Economic Literature, vol. 38, no.3, pp. 595-613.

کلان روندها	عوامل تاثیرگذار
جهانی‌سازی اقتصاد و تاب آوری زنجیره‌های تأمین	تاثیر تحولات زیر بر زنجیره‌های تأمین و افزایش نیاز به انعطاف‌پذیری و تاب‌آوری در زنجیره‌ها: - بحران‌های مالی - پاندمی‌ها - تحریم‌ها
تحوالات اقتصادی و سیاسی در منطقه و جهان	رشد سریع بازارهای نوظهور در آسیا، آفریقا، و آمریکای لاتین: - کشورهای حوزه بریکس - بهمان شاتگ‌های اوراسیا
وقایع منطقه‌ای	- جنگ روسیه و اوکراین و ایجاد بازارهای جدید - مناسبات جدید سیاسی در افغانستان - وضعیت گریزورهای ترانزیتی - برنامه رقبای منطقه‌ای ایران

کلان روندها	عوامل تاثیرگذار
آزادسازی تجارت	کاهش فراگیر موانع تجاری و نقش اساسی آن در گسترش زنجیره‌های ارزش جهانی
تخصص گرایی	تاثیر تخصص گرایی در بازارهای جهانی بر افزایش کارایی و قدرت رقابت کشورها
افزایش تجارت کالاهای واسطه‌ای	کاهش تعرفه‌ها و سهمیه‌ها منجر به افزایش تجارت کالاهای واسطه شده است.
انتشار سریع دانش زنجیره‌ها	شرکت‌ها در کشورهای مختلف با یکدیگر همکاری می‌کنند، دانش را به اشتراک می‌گذارند و نوآوری می‌کنند. این عوامل منجر به پیشرفت در محصولات و فرآیندها می‌شود.
	انتشار دانش از طریق شرکت‌های چندملیتی و تاسیس شعبه در کشورهای هدف، شرکت‌های چندملیتی مجراهایی برای انتقال فناوری و تخصص در سراسر کشورها هستند.
	توسعه استعدادهای محلی و ایجاد فرصت‌های شغلی با مهارت بالا

کلان روندها	عوامل تاثیرگذار
افزایش تقاضا برای انرژی‌های تجدیدپذیر و پایدار	مسیر عمومی در جهان به سمت افزایش حرکت به سوی انرژی‌های تجدیدپذیر و کاهش اتکا به سوخت‌های فسیلی به دلیل ریز: - تغییرات اساسی در اکوسیستم کره زمین. - تغییرات اقلیمی و آب و هوایی. - کمبود منابع طبیعی به ویژه آب. - سیاست‌های زیست‌محیطی.
توسعه اقتصاد جرخشی در زنجیره‌های ارزش	به جای مدل اقتصادی خطی (تولید-مصرف-دورریز)، تمرکز بر بازیافت، استفاده مجدد از مواد، و کاهش ضایعات (تولید ضایعات صفر) اهمیت بیشتری پیدا کرده است.
افزایش توجه به مسئولیت اجتماعی و حاکمیت شرکتی	تمرکز بر مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و معیارهای ESG (محیط زیست، اجتماعی و حاکمیت) به عنوان یک عنصر کلیدی در عملکرد شرکت‌ها و صنایع مطرح شده است.
توسعه سریع فناوری و تحولات ناشی از پیشرفت‌های انقلاب صنعتی چهارم	اهم مصادیق تحولات انقلاب صنعتی چهارم و فناوری‌های تحول‌زا در فرایندها و محصولات بخش صنعتی جهان به شرح زیر است: - تحول دیجیتال و دیجیتال‌سازی فرآیندها - هک چین - رایانش ابری - اینترنت اشیاء (IoT) - پیشرفتهای فناوریانه در حمل و نقل - سایر مصادیق تحولات فناوریانه عبارتند از: استفاده از داده‌های کلان، یادگیری ماشینی و هوش مصنوعی در صنایع و زنجیره‌های ارزش.

عوامل زیربنایی موثر بر
عملکرد زنجیره‌های ارزش
صنعتی: لایه یک در مدل
ویلیامسون تکامل یافته

ابعاد	اجزا
هنجارها و فرهنگ حاکم	■ اخلاق کسب و کار و فرهنگ بازرگانی ■ فرهنگ مصرفی ■ جایگاه تولید و بازرگانی در نظام فرهنگی و سیاسی در کشور ■ تبادل و نفوذ فرهنگی
کیفیت حکمرانی	■ شفافیت ■ اثربخشی و کارایی ■ مسئولیت پذیری و پاسخگویی ■ عدالت اجتماعی ■ مشارکت مردم در تصمیم‌سازی‌های نظام بازرگانی

عوامل زیرساختی موثر بر
عملکرد زنجیره‌های ارزش
صنعتی: لایه دو در مدل
ویلیامسون تکامل یافته

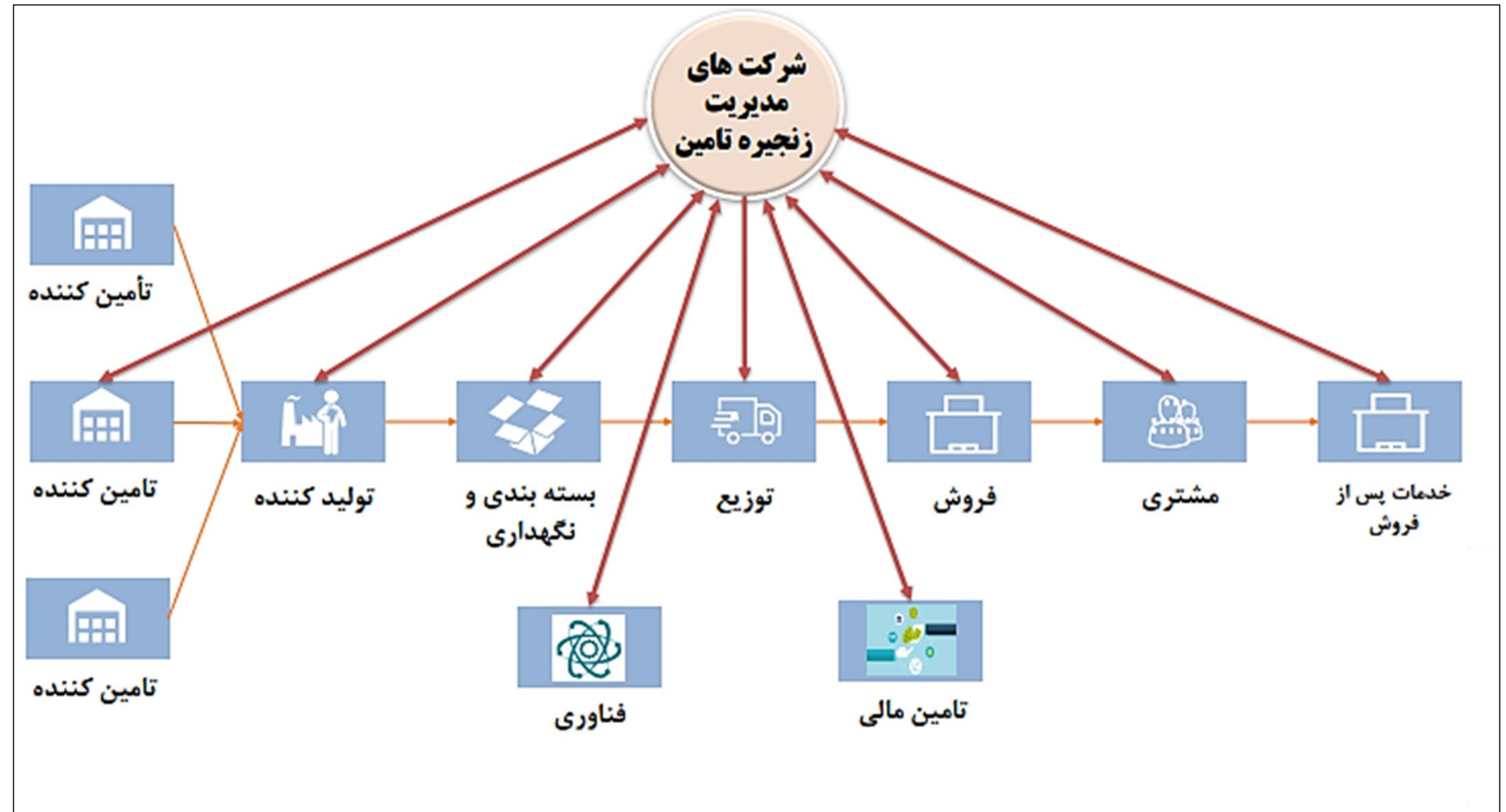
ابعاد	اجزا
ارتقای حقوق مالکیت	■ ضمانت اجرا ■ ثبات قراردادها
نظام سیاست گذاری کلان اقتصادی با سیاستهای صنعتی	■ ارزی ■ مالیه و بودجه ■ هدفگذاری تورم ■ پولی ■ بیمه ای ■ نیروی کار ■ خصوصی سازی
زیرساختهای پشتیبان	■ زیرساخت مالی ■ تجهیز زیرساخت‌های لجستیکی ■ توسعه زیرساخت‌های اقتصاد دیجیتال ■ توسعه زیرساخت‌های اطلاعاتی در بازار

عوامل حاکمیتی موثر بر
عملکرد زنجیره‌های ارزش
صنعتی: لایه سه در مدل
ویلیامسون تکامل یافته

مؤلفه	رکن
مدیریت ساختار صنعتی	تنظیم ساختار بازار: امور مجوزها و درجه تمرکز رقابت در بازار
	ساماندهی کانون‌های دستجمعی: خوشه‌سازی، پارک‌های صنعتی، ...
	همکارهای‌های قراردادی: فرانچایزها، تولید بدون کارخانه،...
	همکاری‌های مبتنی بر مالکیت: ادغام، کنسرسیوم، ...
	نظام استقرار صنایع براساس الزامات آمایشی و زیست‌محیطی
نظام‌بخشی به سازوکارهای بازاری	برنامه ریزی امور مدیریت بازار
	تنظیم بازار نهاده‌های صنعتی
	نظام بخشی به کارکرد صنایع و خدمات پشتیبان
	اقدامات تسهیل‌گری دولت مشتمل بر کارکرد زیرساختها

عوامل منتج از عملکرد بازیگران موثر بر عملکرد زنجیره های ارزش صنعتی: لایه چهار در مدل ویلیامسون تکامل یافته

۴- سناریوهای پیش رو
در مسیر پیشرفت صنعتی

مسیر انجام کار

شناسایی عدم قطعیت های کلیدی:

- برگزاری نشست های خبرگی
- استخراج عوامل

منطق دهی به سناریوها

تبیین ویژگی های ناظر به سناریوها

جهت گیری های راهبردی متناظر با سناریوها

عدم قطعیت‌های کلیدی مورد توافق در جلسات خبرگی:

۱- تاب آوری زنجیره تامین:

- وابستگی وارداتی در زمینه مواد اولیه، واسطه ای و تجهیزات (فناوری)
- نقایص زیرساختهای تامین آب و انرژی
- انتشار مازاد بر توان جذب زیست محیطی

۲- حضور در زنجیره‌های ارزش منطقه‌ای/بین‌المللی

منطق‌دهی سناریوها

تاب آوری زنجیره ارزش

سناریو ۲

Holding Steady

ایستاده در باد

سناریو ۱

Rising Global Star

روزهای روشن

حضور فعال در زنجیره‌های

ارزش منطقه‌ای/بین‌المللی

عدم حضور در زنجیره‌های

ارزش منطقه‌ای/بین‌المللی

سناریو ۴

Losing Ground

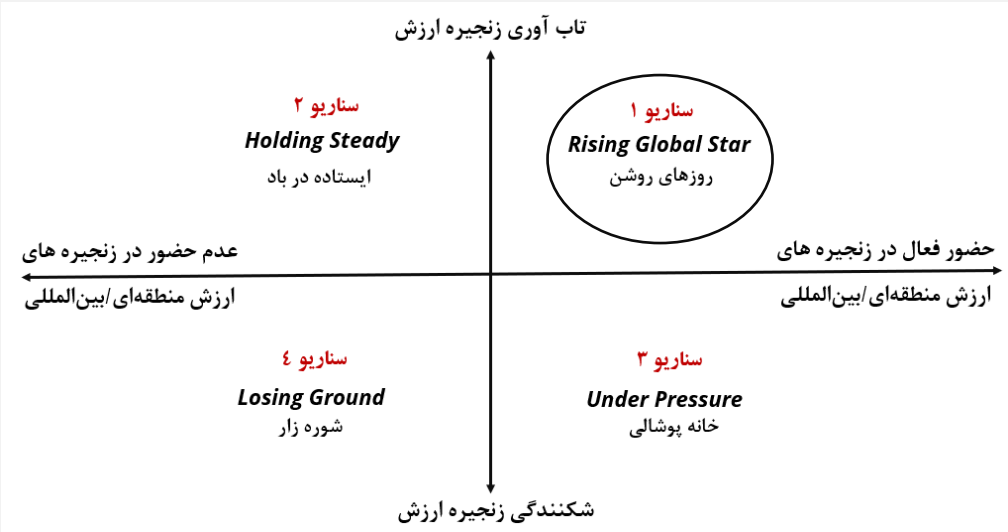
شوره زار

سناریو ۳

Under Pressure

خانه پوشالی

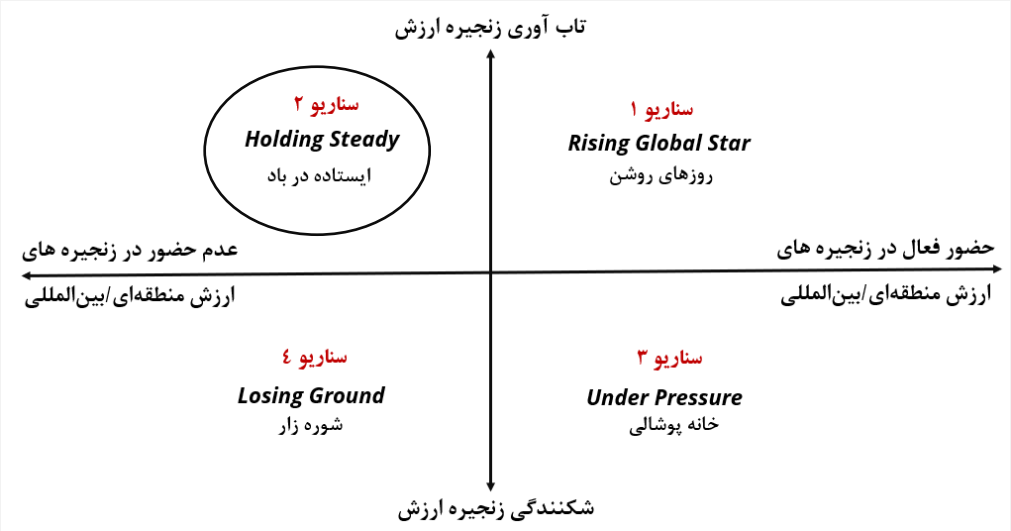
شکندگی زنجیره ارزش

ویژگی ها
متکی بر فناوری های هوشمند، تحول زا و دیجیتال روز
پیشگام در زنجیره های ارزش منطقه ای
مولد کارآفرینی
برخوردار از پیوندهای داخلی قوی و کانون های جمعی گسترده

اهم جهت گیری های راهبردی متناظر با سناریو ۱:

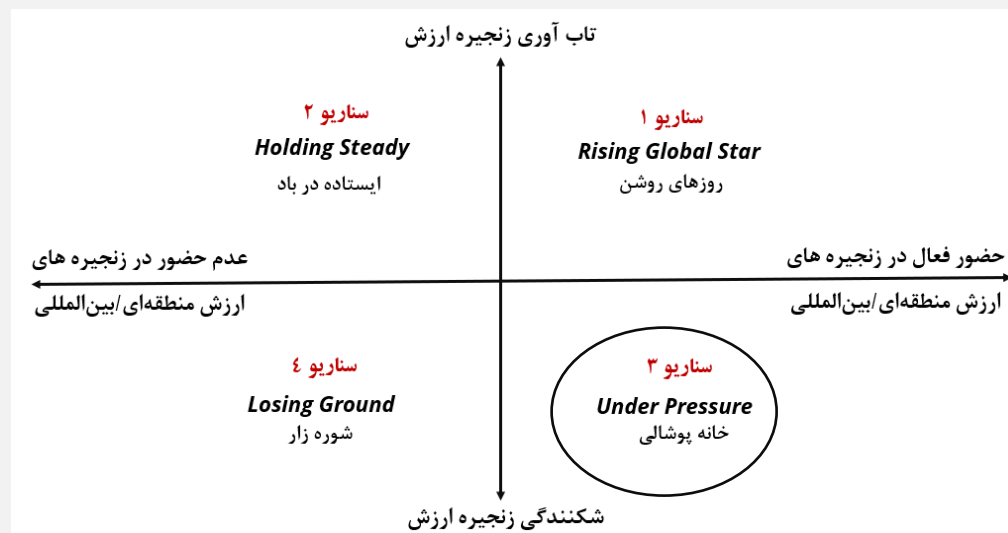
- گسترش پیوندهای راهبردی و استفاده از ظرفیت شبکه های جهانی، گذرگاه های منطقه ای و شبکه آماد
- توسعه کاربرد فناوری های تحول زا در بخش صنعتی کشور با بهره مندی از همکاری های خارجی
- تقویت اکوسیستم تحقیق و توسعه، تجاری سازی و نوآوری
- تشدید قیود ناظر بر پایبندی به توسعه صنعتی سبز و پایدار

ویژگی ها
متکی بر فناوری های بومی سازی شده
برخوردار از پیوندهای داخلی قوی و کانون های جمعی گسترده
پاییند به توسعه سبز و پایدار
بهره وری بالا در تولیدات
با کمترین وابستگی به انحصارات جهانی

اهم جهت گیری های راهبردی متناظر با سناریو ۲:

- استفاده از موقعیت ممتاز جغرافیایی در جهت کسب ارتقای شاخص عملکرد صنعتی
- ارتقای تعادل منطقه ای و سهم بری عادلانه عوامل تولید
- تشویق سرمایه گذاری و بهبود فضای کسب و کار
- تقویت اکوسیستم تحقیق و توسعه، تجاری سازی و نوآوری
- تشدید قیود ناظر بر پایبندی به توسعه صنعتی سبز و پایدار

ویژگی ها

پیچیدگی محصولی پائین در سبد تولید صنعتی

متکی بر فناوری های بین المللی

رقابت پذیری اندک تولیدات صنعتی

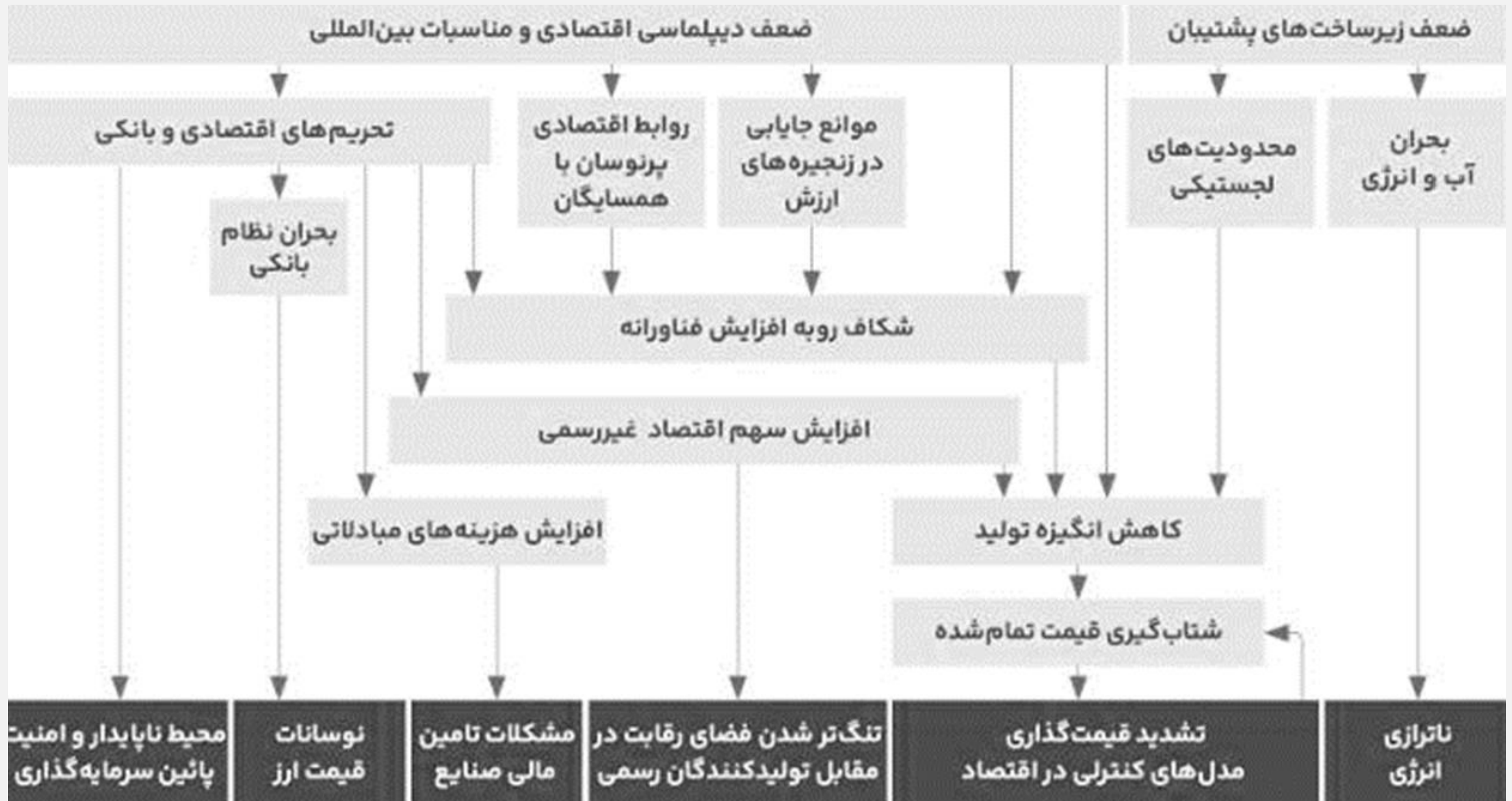
متکی بر حلقه توزیع و ترانزیت در زنجیره های ارزش منطقه ای و جهانی

ضعف پیوندهای داخلی

عدم توازن زنجیره تامین مواد اولیه، واسطه ای و تجهیزات

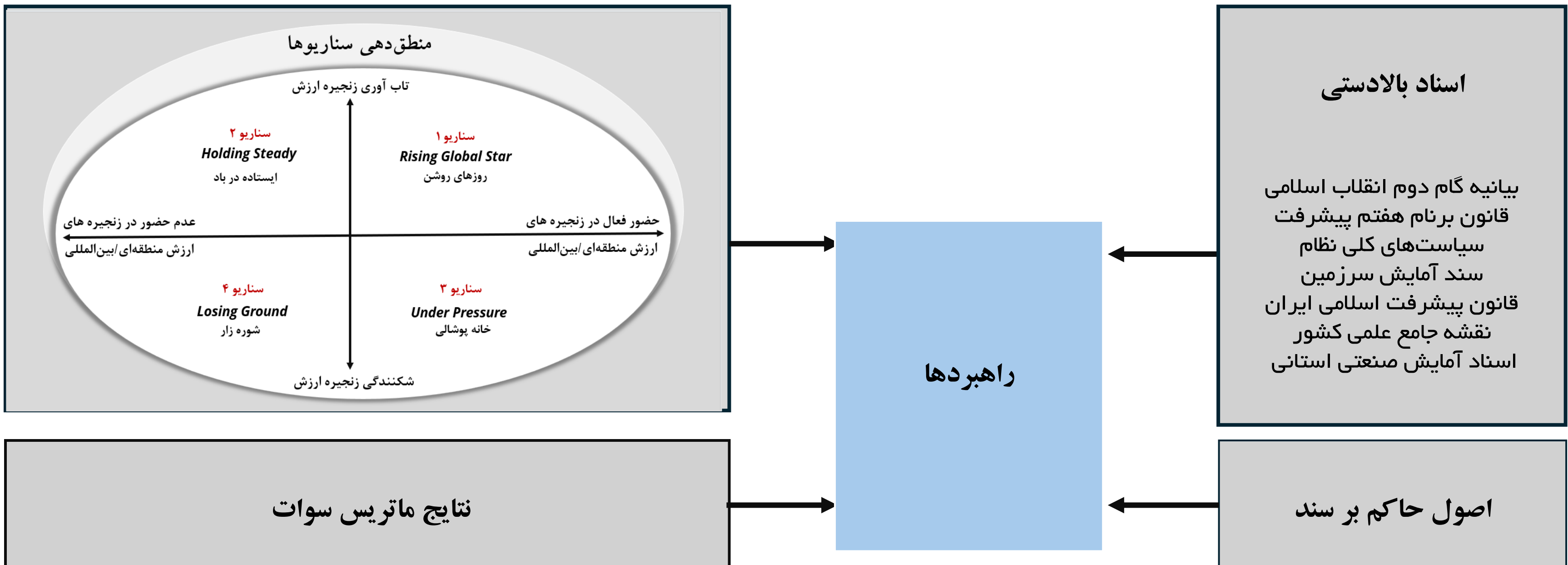
اهم جهت گیری های راهبردی متناظر با سناریو ۳:

- تشویق سرمایه گذاری و بهبود فضای کسب و کار
- تقویت اکوسیستم تحقیق و توسعه، تجاری سازی و نوآوری
- توانمندسازی و توسعه کیفی منابع انسانی صنعتی
- ارتقای تعادل منطقه ای و استفاده از موقعیت ممتاز جغرافیایی در جهت کسب جایگاه شایسته منطقه ای و جهانی
- توسعه پیوندهای راهبردی و استفاده از ظرفیت شبکه های جهانی، گذرگاه های منطقه ای و شبکه آماد

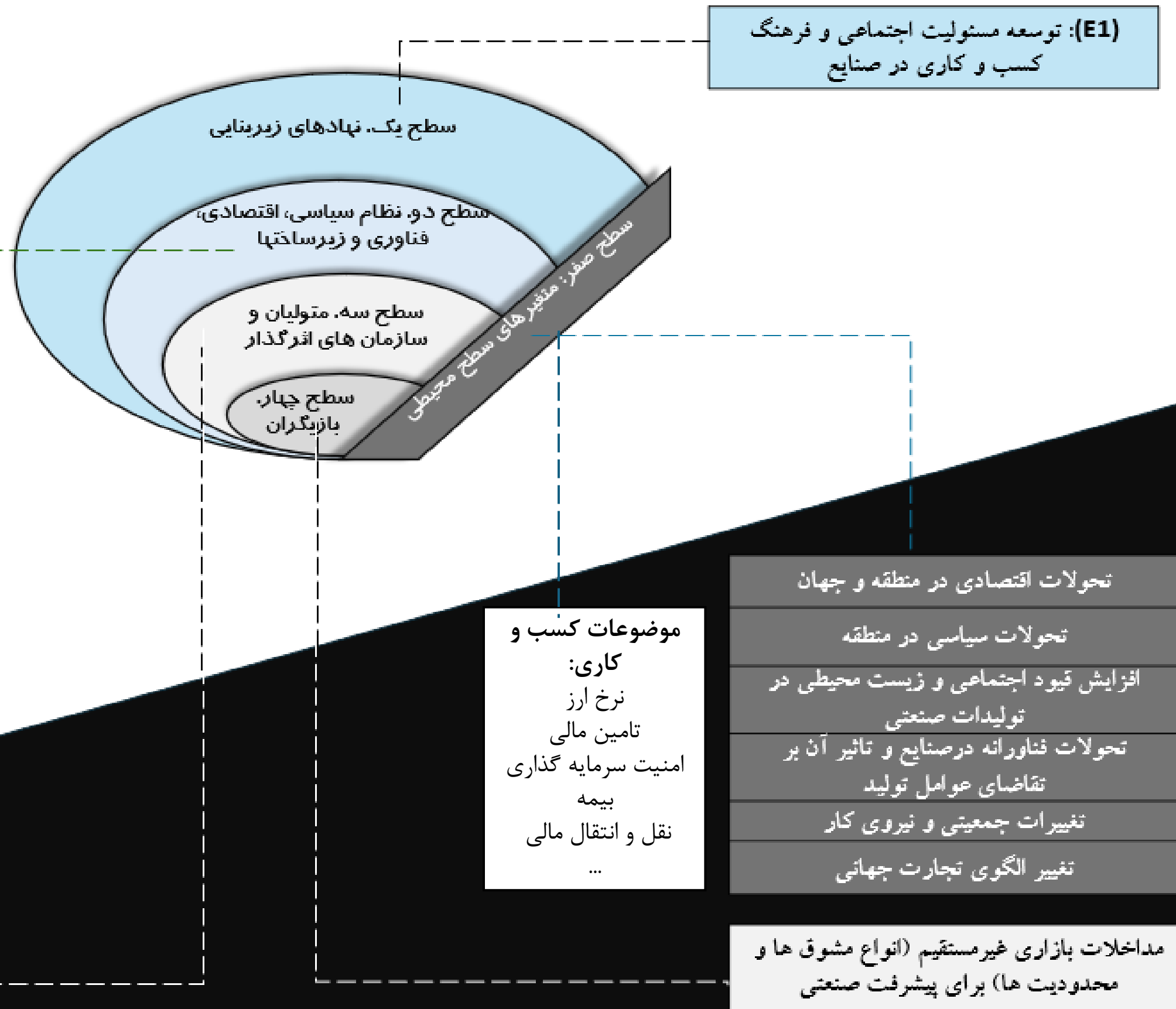

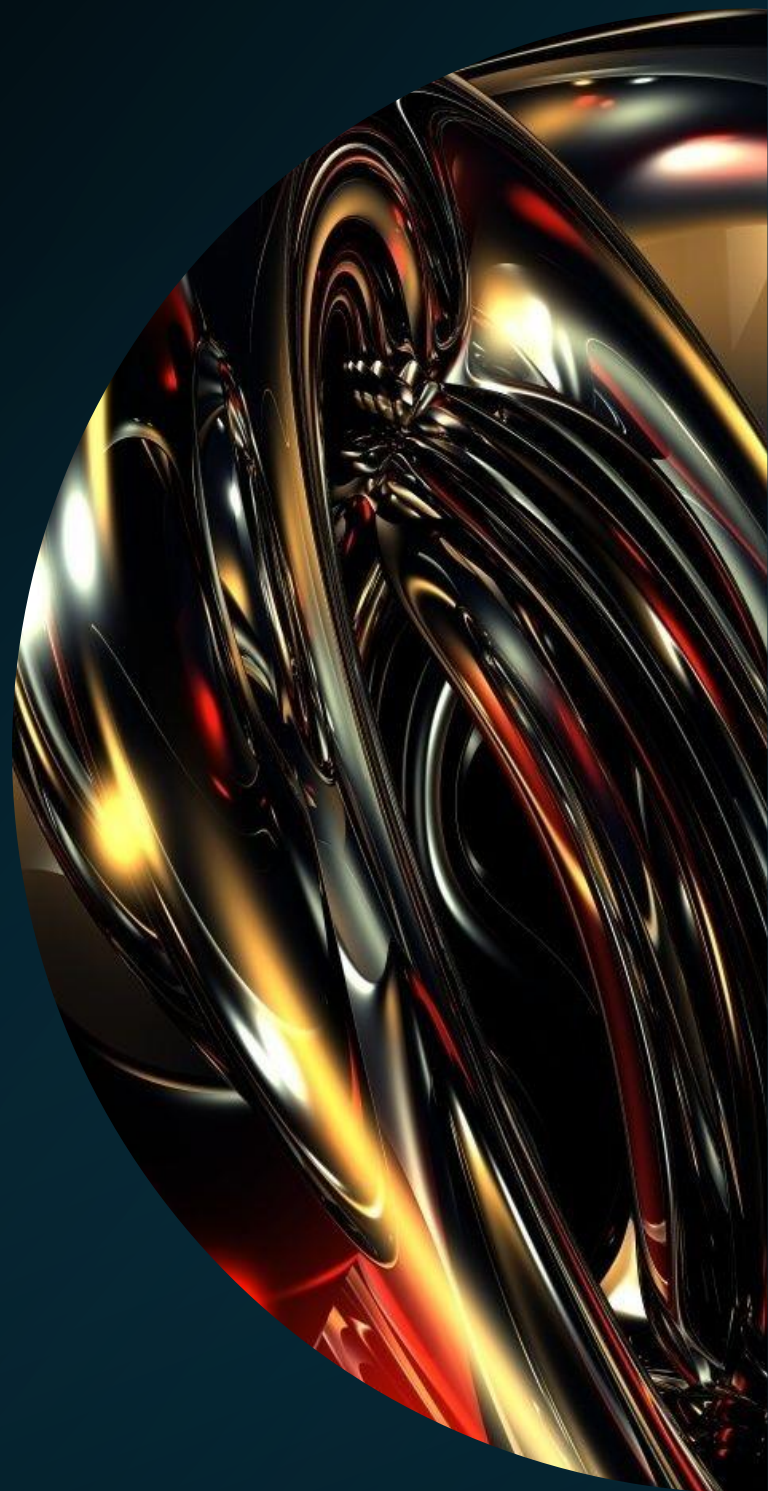
ب. الگوی طراحی راهبردها

نتایج حاصل از سناریوسازی

شناسه	حوزه توانمندساز	اجزا
(E2)	ارتقای حقوق مالکیت، ضمانت اجرا و ثبات قراردادهای	
(E3)	ارتقای کیفیت حکمرانی	
(E4)	ایجاد هماهنگی در نظام سیاست‌گذاری کلان اقتصادی با سیاست‌های صنعتی	ارزی
		مالیه و بودجه
		هدف‌گذاری تورم
		پولی
		بیمه ای
		نیروی کار
(E5)	بازنگری در نظام سیاسی و دیپلماسی در تناظر با برنامه‌های توسعه زنجیره‌های ارزش صنعتی	خصوصی سازی
		دیپلماسی اقتصادی و ساختار نهادی آن
		رویکرد اقتصادی نظام سیاسی
		هماهنگی دیپلماسی سیاسی و اقتصادی
(E6)	تجهیز زیرساخت مالی	ساختار نظام سیاسی
(E7)	تجهیز زیرساخت‌های لجستیکی	
(E8)	<u>توسعه زیرساخت‌های اقتصاد دیجیتال</u>	
(E9)	<u>توسعه زیرساخت‌های اطلاعاتی در بازار</u>	

با تشکر

تناظر مسائل پیش روی پیشرفت صنعتی و راهبردها در سناریو ۴

